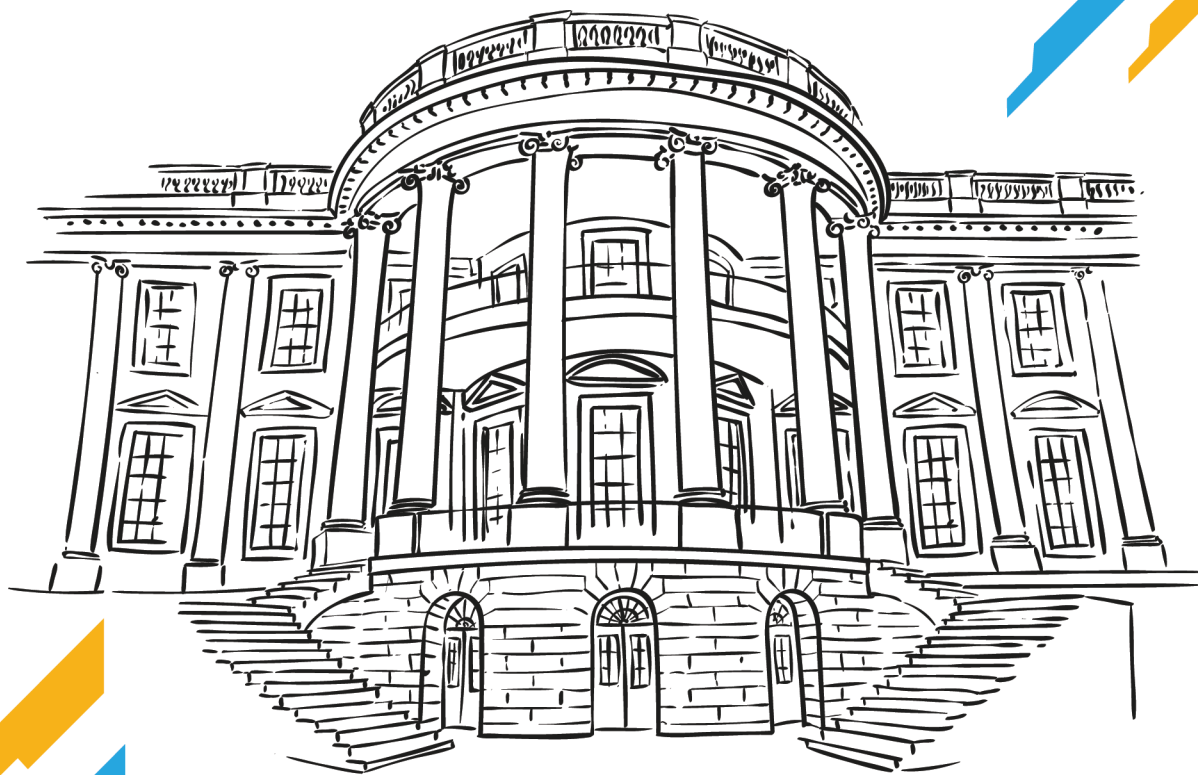

Центр «Нова Європа»
Київ

БЕЗ ПРИВ'ЯЗКИ ДО ПРІЗВИЩА

РЕЧЕЙ ДЛЯ УКРАЇНИ,
ЯКІ НЕ ЗАЛЕЖАТИМУТЬ
ВІД РЕЗУЛЬТАТІВ
ВИБОРІВ У США

6

ПРО ЦЕНТР «НОВА ЄВРОПА»

Центр «Нова Європа» (ЦНЄ) заснований у 2017 році як незалежний аналітичний центр. Попри новий бренд, він базується на досвіді команди, яка разом працює з 2009 року (раніше в рамках Інституту світової політики). Аналітики Центру «Нова Європа» стали впізнаваними, адже запропонували якісний аналітичний продукт із питань зовнішньої політики України та безпеки в регіоні, поєднавши його з активними та ефективними зусиллями з адвокатування.

Бачення Центру «Нова Європа» максимально наближене до бачення майбутнього Української держави більшістю громадян: Україна повинна бути інтегрованою в Європейський Союз і НАТО. Під інтеграцією ми вбачаємо не стільки формалізоване членство, скільки запозичення найкращих стандартів і практик для фактичної належності України до євроатлантичного ціннісного простору.

Докладніше про Центр «Нова Європа»: neweurope.org.ua

6

БЕЗ ПРИВ'ЯЗКИ ДО ПРІЗВИЩА

РЕЧЕЙ ДЛЯ УКРАЇНИ,
ЯКІ НЕ ЗАЛЕЖАТИМУТЬ
ВІД РЕЗУЛЬТАТІВ ВИБОРІВ У США

Альона Гетьманчук,
директорка Центру
«Нова Європа»

ВУкраїні є одна давня звичка: узалежнювати свої зовнішньополітичні наміри та дії від виборів в якійсь важливій із точки зору українських інтересів країні. За принципом — спочатку треба дочекатись, хто переможе, а далі вже відповідним чином планувати діяльність. Оскільки виборчі цикли в таких країнах, як США, є достатньо короткі — три роки від інавгурації до початку наступної президентської кампанії, а поміж тим ще відбуваються важливі вибори у власній країні та інших державах-партнерах, — досить часто масштаби нашої діяльності вимірюються конкретними виборчими циклами.

У контексті важливих для нас в цьому році закордонних виборів — у Сполучених Штатах, така стратегія дійсно виправдана у тих випадках, коли є належні підстави вважати, що зі зміною президента США зміняться на більш сприятливі умови для України. Наприклад, у ситуації з проведенням Нормандського саміту Україні не варто було б наполягати на його прискореному проведенні, адже з можливим обранням Джо Байдена Україна могла б отримати і більш прихильну позицію Білого дому в ключовому для Києва питанні «війни та миру». Однак у більшості випадків постійне «очікування» чужих виборів швидше виглядає як виправдання не вдаватись до тих чи інших дій, аніж продумана стратегія.

Сьогодні в українській владі запевняють, що мають дві стратегії на американські вибори, які вже, до речі, як волевиявлення в Україні кожного разу стають найважливішими та дійсно історичними. Залежно від того, хто стане президентом у Сполучених Штатах, задіюватиметься одна з двох стратегій. Насправді попри суттєву відмінність кандидатів — зокрема й у контексті їхнього розуміння важливості американських партнерств і союзництв — є речі, які вимагають від України однієї цілісної і послідовної стратегії на американському напрямку, котра б коригувалась, але кожного разу не перероблялась заново залежно від прізвища чергового американського президента.

«Попри суттєву відмінність кандидатів — зокрема й у контексті їхнього розуміння важливості американських партнерств і союзництв – є речі, які вимагають від України однієї цілісної і послідовної стратегії на американському напрямку.»

У випадку нинішніх виборів у США йдеться, зокрема, про ті речі, які

або:

- будуть спільними як для президента Трампа, так і для президента Байдена;
- зазнають мінімальних змін попри результат виборів;
- відрізнятимуться передусім за своїм стилем, а не за суттю;
- залежать більше від України, аніж від Білого дому.

Спробуємо виокремити найвиразніші, на наш погляд, із тих, на які варто було б звернути особливу увагу українській владі.

1 ВНУТРІШНЄ ЗАНУРЕННЯ ЗАМІСТЬ МІЖНАРОДНОГО ЗАПЛИВУ

Хто б не став президентом США після 20 січня 2021 року, він змушений буде пріоритизувати внутрішньополітичні питання над зовнішньополітичними. Не забуваймо, що у США президент — це не лише глава держави та головнокомандувач, як в Україні, а й глава уряду. Особистого заангажування президента, зокрема, вимагатимуть питання, пов'язані з пандемією, яку, попри надоптимістичні прогнози Дональда Трампа, поки не вдається взяти під контроль: у США мешкає 4% населення світу і зафіксовано 25% усіх випадків захворювань на COVID-19. Американська економіка, хоч і відновлюється швидше, ніж очікувалось, за деякими показниками перебуває на найнижчому рівні з часів Великої депресії. «Вірус» поляризації за масштабами проникнення не відстає від коронавірусу і б'є по всіх вразливих місцях: ідеологічні, етнічні, расові, релігійні. Серед прихильників Байдена набирає обертів передвиборчий слоган: «fight or fly». Своєрідний заклик боротись за перемогу Байдена до кінця, а якщо не стане президентом — залишити країну. Чимало навіть представників Республіканської партії з числа так званого крила Буша-Рейгана вважають Трампа найбільшою внутрішньою загрозою Республіці з часів Громадянської війни у США. Для тих, хто підтримує нинішнього президента США, натомість, прихід Байдена означає прихід соціалізму, який серед консервативних американців здебільшого асоціюється з комунізмом.

«Хто б не став президентом США після 20 січня 2021 року, він змушений буде пріоритизувати внутрішньополітичні питання над зовнішньополітичними. Не забуваймо, що у США президент — це не лише глава держави та головнокомандувач, як в Україні, а й глава уряду.»

Особливим викликом пріоритизація внутрішньополітичного порядку денного стане для Байдена, який понад 47 років професійної кар'єри політика опікувався переважно питаннями зовнішньої політики. І саме міжнародні справи є тим напрямком, де б він зміг продемонструвати найбільш очевидну відмінність у підходах та тональності від президента Трампа, який за перший термін свого президентства не спромігся отримати жодної видимої перемоги. Байден же, якого критики також звинувачують у відсутності суттєвих зовнішньополітичних досягнень за час своєї кар'єри, отримує з головною посадою в країні можливість створити власну, вже президентську історію успіху за кордоном, якщо йому вдасться вдало «схрестити» внутрішню політику із зовнішньою.

Відтак, в обох Адміністраціях буде важливо, хто опікуватиметься питаннями зовнішньої політики у щоденному режимі. І в адміністрації Байдена, і в адміністрації Трампа, очевидно, будуть присутні люди, які вболівають за Україну, розуміють її роль та вагу, але й будуть люди, які свою політику щодо Києва проєктуватимуть з огляду на можливу реакцію Москви. Потрібно визнати: окремі представники Адміністрації Трампа виявились більш переконливими в українському питанні, ніж окремі представники адміністрації Обама. Посол Курт Волкер як переговорник щодо Донбасу більше відстоював український інтерес, ніж Вікторія Нуланд у діалозі з росіянами. Обираючи між Сьюзан Райс на Ніккі Хейлі на високих посадах в Адміністрації в Україні, очевидно, обрали б останню. Інше питання, що представники Адміністрації Байдена, знаючи прихильне ставлення колишнього віцепрезидента Байдена (в Адміністрації Обама Україну навіть називали його улюбленим проєктом), почуватимуться впевненіше і матимуть більший мандат на ведення справ із Україною, ніж представники Адміністрації Трампа, враховуючи його ставлення до України.

2 УКРАЇНА — ЧУТЛИВЕ ПИТАННЯ... ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Починаючи з виборчої кампанії 2016 року українське питання поступово перейшло у США з розряду винятково зовнішньополітичних питань до частково внутрішньополітичного досьє. Спочатку завдяки інспірованій кампанії із «втручання України у президентські вибори 2016 року», внаслідок якої втратив свою посаду глава виборчого штабу Трампа Пол Манафорт, пізніше — через спроби донорів кампанії Трампа скористатись його президентством для задоволення своїх бізнес-інтересів (передусім енергетичних) в Україні, а ще згодом — через передвиборчу сагу з роботою Хантера Байдена на «Бурісму», яку кампанія Трампа з подачі його приватного юриста Рудольфа Джуліані зробили основним козирем в кампанії з дискредитації кандидата в президенти Джо Байдена. Україна загалом витримала лінію на те, аби зберегти основний актив, який є сьогодні в Києва на американському напрямку — двопартійний консенсус щодо підтримки України. Актив насправді цінний, враховуючи, що багато країн світу, зокрема й Росія, не можуть похвалитись такою підтримкою. Саме тому важливо буде і надалі за налагодженням контактів з новою (чи новою/старою) адміністрацією не випускати з виду Конгрес.

Водночас, чутливість питання України навряд чи так швидко спаде. Є підстави вважати, що у разі обрання Байдена президентом увага Трампа та його оточення з Республіканської партії до дій новообраного президента на українському напрямку буде й надалі достатньо високою¹. Існує висока ймовірність того, що тема Хантера Байдена та «Бурісми» «наздоганятиме» Байдена

і після виборів. Тим паче, що навіть великі прихильники України серед республіканців, які щиро підтримують Київ у протистоянні російській агресії та лобіювали військову допомогу для України — водночас є активними і голосними критиками Байдена за діяльність його сина в Україні та можливий конфлікт інтересів, спровокований цією діяльністю.

Відтак, новообраний президент навряд чи ангажуватиметься у справи України так активно, як би йому цього хотілось. Для Трампа Україна починаючи з 2016 року — своєрідне політичне прокляття: за відповідного бажання американського президента дуже легко переконати (і, ймовірно, вже переконали), що саме через Україну був ініційований один з чотирьох в історії США процес імпичменту глави держави. Хоч насправді цей процес і був ініційований через поведінку самого президента США, спровоковану нав'язаною аджендою Джуліані: переобрання з допомогою бізнес-справ Хантера Байдена.

«Новообраний президент навряд чи ангажуватиметься у справи України так активно — як би йому цього не хотілось — через внутрішньополітичну чутливість українського питання у США».

¹ Україна після виборів США. Центр «Нова Європа», 23 жовтня 2020. Коментарі американських експертів <http://neweurope.org.ua/analytics/ukrayina-pislya-vyboriv-u-ssha-komentari-amerikanskyh-ekspertiv/>

3 УКРАЇНА — ЦЕ ЄВРОПА, І ВІДПОВІДАТИ ЗА НЕЇ МАЄ ТЕЖ ЄВРОПА

Упродовж останніх десяти років у Вашингтоні спостерігався, а з часом і викристалізувався підхід, що оскільки Україна розташована у Європі, то й її справами має опікуватись передусім Європа. За президентства Обами це яскраво проявилось, коли саме канцлерці Ангелі Меркель було делеговано опікуватись питаннями врегулювання конфлікту щодо Донбасу. За президентства Трампа це стало особливо очевидним у період кризи навколо захоплення українських кораблів в Керченській протоці. Тоді високопоставлений представник Адміністрації Трампа на закритому для журналістів брифінгу дуже чітко відобразив популярний у США підхід: «європейські союзники мають відповідати за те, що відбувається на їхньому задньому дворі».

Були й менш яскраві, але не менш показові моменти. Коли, наприклад, американські урядовці рекомендували українським не захоплюватись розбудовою своєї власної America First, оскільки американський напрямок зовнішньої політики не повинен засліплювати всі інші, а місцями можливо й підважувати деякі з них. Американські дипломати та політики неодноразово рекомендували Україні не допустити ситуації, коли за наведенням мостів із Вашингтоном, українська позиція буде недопредставлена в Берліні, Парижі чи Брюсселі.

Американські партнери також неодноразово звертали увагу на те, що Україні треба особливо дбати про відносини з сусідніми країнами: мовляв, ми далеко, а сусіди завжди поруч і з точки зору вашої безпеки вони важливіші, аніж ми. Не дивно, що помітне занепокоєння у Вашингтоні викликало напруження у відносинах України з Польщею та Угорщиною. На якомусь етапі американські посадовці навіть намагались фасилітувати діалог між Києвом та Будапештом.

Є чимало підстав вважати, що подібний підхід збережеться, незважаючи на те, хто стане президентом США. Єдина відмінність може полягати у більш тісній координації українського питання з європейськими союзниками за Байдена, і більший рівень самодіяльності за Трампа.

«Американські дипломати та політики неодноразово рекомендували Україні не допустити ситуації, коли за наведенням мостів із Вашингтоном, українська позиція буде недопредставлена в Берліні, Парижі чи Брюсселі».

4 ПІДТРИМКА ТА ДОПОМОГА — ЛИШЕ ЗА ПЕВНИХ ПЕРЕДУМОВ

Хто б не став президентом США, й надалі спостерігатимемо тренд: будь-яка підтримка та особливо допомога Сполучених Штатів надаватиметься на певних умовах. Підхід — Україна — це жертва агресії, якій всі повинні допомагати без жодних передумов — мав дуже короткий термін дії і вже давно не є релевантним.

«Підхід — Україна — це жертва агресії, якій всі повинні допомагати без жодних передумов — мав дуже короткий термін дії і вже давно не є релевантним».

документі щодо України: ми не роздаємо гроші, ми даємо їх в обмін на конкретні реформи. Гроші в обмін на звільнення українського генпрокурора у часи віцепрезидентства Байдена — це був лише початок такого підходу.

Відмінність між Байденом та Трампом тут полягатиме лише у тому, що за останнього інколи доводитиметься в буквальному сенсі розплачуватись за американську допомогу конкретними контрактами, як це мало місце з підписанням мільярдної угоди з «General Electric» та купівлею пенсильванського вугілля за президентства Порошенка. Натомість програми міжнародної технічної допомоги вимагатимуть детальнішої аргументації щодо своєї ефективності та, є підстави вважати, перебуватимуть під більшим ризиком скорочення, аніж за першого терміну Трампа. Важливу роль у цьому питанні й надалі відіграватиме Конгрес, із представниками якого Україні потрібно буде ці питання аргументовано комунікувати. Якщо, звісно, американська допомога цікавитиме український уряд.

За Байдена, швидше, спостерігатимемо своєрідний бартер, обриси якого чітко проявились у часи Адміністрації Обама: підтримка та допомога в обмін на конкретні реформи. Кампанія кандидата від Демократичної партії артикулювала це досить чітко в оприлюдненому 14 жовтня позиційному

5 КОРУПЦІЯ НАДАЛІ ЗАВАЖАТИМИМЕ

Питання корупції, яке в політичному істеблішменті США, на жаль, давно закріпилось у зв'язці з «Україною», надалі відіграватиме важливу роль. Навіть при тому, що в обох президентів кардинально різне розуміння важливості цього питання, зокрема й для України. Для Байдена — це «ракова пухлина» на тілі України, яка не дає країні можливість розвиватись.

«Для Байдена корупція в Україні — це «ракова пухлина» на тілі держави, яка не дає їй розвиватись. Для Трампа ж високий рівень корупції — це передусім зручний привід сказати Києву «ні».

Крім того, він ще з 2014 року переконаний, що якби не було такого рівня корупції — не відбулось би і російської агресії. Тобто, корупція для нього — серйозний безпековий ризик. Критики — зокрема й американські — надмірно високої уваги до питань корупції в Україні, щоправда, говорять, що постійний фокус виключно на антикорупційних питаннях лише посилив сприйняття України у Вашингтоні та світі як глибоко корумпованої країни, попри конкретні досягнення у цій сфері з моменту Революції гідності (останні тренди, звісно, перекреслюють попередні навіть скромні результати з розбудови антикорупційної інфраструктури).

Так чи інакше, питання української корупції (чи антикорупції) будуть запаковані за адміністрації Байдена у більш глобальну обгортку: вже у перший рік свого президентства він обіцяє провести міжнародний Саміт демократій, на

порядку денному якого будуть три питання². Одне з них — боротьба з корупцією у світі.

Для Трампа високий рівень корупції в Україні — це передусім зручний привід сказати Україні «ні». І нинішній американський президент неодноразово підважував питання підтримки України у діалозі і з представниками власної адміністрації, і з міжнародними партнерами саме апелюючи до високого рівня корупції в нашій країні. Попри те, що для нинішнього американського лідера боротьба з корупцією в Україні не є настільки важливим питанням (і взагалі не є питанням) він, швидше за все, й надалі за кожної зручної нагоди вдаватиметься до інструменталізації питання корупції в Україні, якщо вважатиме за непотрібне схвалити те чи інше потрібне для Києва рішення за логікою: навіщо підтримувати і допомагати, якщо вся допомога все одно погрузне в корупції.

Корупція є важливим і дуже недооціненим в Україні чинником приходу американських інвесторів до України. На відміну від бізнесів інших країн, які часом відверто і досить цинічно заявляють в дуже неформальних бесідах, що їх не лякає корупція, якщо вона передбачувана і централізована, американський бізнес вимушений працювати по-іншому. Це відбувається тому, що в США існує законодавство (Foreign Corrupt Practice Act), яке передбачає відповідальність за корупційні дії, здійснені за межами Сполучених Штатів. Ніхто не хоче мати проблем подібно до тих, які отримав на свою голову від американської Феміди Дмитро Фірташ саме в рамках вищезгаданого законодавства.

² *The power of America's example: the Biden Plan for leading the democratic world to meet the challenges of the 21st century, Joe Biden, July 11, 2019, <https://joebiden.com/americanleadership/>*

6 КИТАЙ НЕ БУДЕ У ФАВОРИ

Китай є одним із основних «великих» питань, де сформувався двопартійний консенсус у США. Сподівання, що за Байдена обамівська політика залучення Китаю триватиме, а великий Сі знову стане великим у Білому домі, не мають на сьогодні належних підстав. Америка взяла рішучий курс на прощання з політикою залучення Китаю, яка превалювала з часів Ніксона. До речі, цікавий факт: Джо Байден був у першій делегації американського Конгресу, яка відвідала Пекін після славнозвісного відновлення Ніксоном відносин з Китаєм. Однак уже під час нинішньої президентської кампанії Байден називав китайського лідера «розбійником». Володимир Зеленський, мабуть, оцінив би таку лексику, щоправда, не на адресу китайського лідера, якого він, попри світовий тренд недовіри до Китаю³ та його керівництва, називає мудрим керівництвом із далекоглядною політикою⁴. А українські державні інституції дозволяють собі підписувати сумнівні меморандуми про співпрацю з компанією HUAWEI у сфері кібербезпеки. Водночас заради справедливості треба зауважити, що Китай не фігурує як стратегічний партнер в новій Стратегії національної безпеки України, а тестове в цьому контексті для нашого діалогу із США питання «Мотор Січі» навряд чи має шанси бути вирішеним на користь китайської сторони.

Усі ці питання є важливими, оскільки жорстка лінія щодо Пекіна збережеться за будь-якої Адміністрації. На це є запит і в політичному істеблішменті, і серед американського суспільства.

«Жорстка лінія США щодо Пекіна збережеться за будь-якої Адміністрації. На це є запит і в політичному істеблішменті, і серед американського суспільства».

У американській столиці стійко закріпилась думка, що саме відносини між США та Китаєм будуть визначити світовий порядок денний XXI століття. Відмінності полягатимуть лише, по-перше, у стилі — президентство — це не праймеріз, тому Байден навряд чи дозволить собі подібні випадки щодо Китаю, як робив під час виборчої кампанії і як робить Трамп. Чи Помпео, який виступаючи — показово символічно — у бібліотеці Ніксона назвав Китай «новою тиранією», над якою «вільний світ» має здобути перемогу.⁵

По-друге, лінії конфронтації у Байдена і в Трампа дещо відрізняться. Якщо Трамп і надалі вибудовуватиме конфронтацію переважно по торговельному треку і пандемічному (його вперта класифікація коронавірусу як «китайського вірусу»). Байден може тільки розширити поле конфронтації за рахунок більшої пріоритизації питань безпеки й загроз, які походять від дій Китаю для союзників США в регіоні, а також питання прав людини, на яких кандидат від Демократичної партії активно артикулював увагу під час кампанії.

³ *Unfavorable Views of China Reach Historic Highs in Many Countries*, Pew Research Center, October 6, 2020 <https://www.pewresearch.org/global/2020/10/06/unfavorable-views-of-china-reach-historic-highs-in-many-countries/>

⁴ *Інтерв'ю Президента України китайському інформаційному агентству «Сінхуа»*, 1 жовтня 2020 року <https://www.president.gov.ua/news/intervyu-prezidenta-ukrayini-kitajskomu-informacijnomu-agent-64145>

⁵ *Communist China and the Free World's Future*, Speech, Michael Pompeo, Secretary of State, July 23, 2020, <https://www.state.gov/communist-china-and-the-free-worlds-future/>

<http://neweurope.org.ua/>
info@neweurope.org.ua
<https://www.facebook.com/NECUkraine/>
https://twitter.com/NEC_Ukraine